

Magyar Viktória¹: Tunyogmatolcs Községi Önkormányzat pénzgazdálkodása – Az önhibáján kívül működési forráshiányos önkormányzat

Debreceni Jogi Műhely, 2009. évi (VI. évfolyam) 3. szám (2009. július) 56-65.

A cikkben bemutatásra kerülő téma napjaink egy meglehetősen aktuális kérdését feszegeti, elég csak az utóbbi évek gazdasági helyzetére és a mostani gazdasági világválságra gondolnunk. Joggal tehetjük fel a kérdést, ha kormányok, világbankok mondanak csődöt, hogyan boldogul ma Magyarországon, egy már egyébként is évek óta nehéz anyagi helyzettel küszködő kis település. A kérdés megválaszolása már régóta foglalkoztatott, aktualitását pedig az adja, hogy jómagam is személyesen tapasztaltam meg a kistélepülések problémáit (5 évig éltem Tunyogmatolcson), illetve a mai napig élő a kapcsolatom a településsel, mivel nagyszüleim ott élnek. A cikket bár egy leendő jogász írta, főleg jogászok számára, egy jogi szaklapba, mégis, véleményem szerint a szöveg laikusok számára is érthető és tanulságos lehet. Cikkem Tunyogmatolcs 2008. évi költségvetését dolgozza fel, a bevételi oldalra koncentrálna. Nem titkolt szándékom viszont, hogy a téma további feldolgozásával egy későbbi írás keretében bemutatom a 2009-es év költségvetését, mely egy összehasonlító szempontú elemzés keretében bemutatja a gazdasági világválság előtti és utáni helyzetet.

Tunyogmatolcs Szabolcs-Szatmár-Bereg megye Észak-keleti részén, a Szatmári síkságon található, a Szamos folyó partján, a Holt-Szamos átszeli a települést. A 491-es főútvonal halad át a községen, autóbusszal a Mátészalka-Zajta vasútvonalon érhető el. Korábban két település: Tunyog, és Matolcs volt, melyet többszöri kísérlet után 1961-ben végleg egyesítettek. Tunyogmatolcs lélekszáma: 2734 fő, sajnos folyamatosan csökken. A lakosságon belül a gyermekek és a fiatalok aránya: 25%, a középkorúak aránya: 57, 5%, az idősek aránya: 18, 7%. A településen a roma kisebbség aránya: 30%. Tunyogmatolcson 14 tantermes általános iskola, óvoda, orvosi rendelő, védőnői szolgálat, fiókgyógyszertár, 2 idősek otthona, művelődési ház, és családsegítő szolgálat gondoskodik az alapvető feladatok ellátásáról.²

Az alapjában véve mezőgazdasági jellegű település igen korán, már 1351-ben feltűnik a krónikákban, ekkor tesznek legelőször említést Tunyogról, míg Matolcs névvel 1326-ban találkozunk. A tunyogi településrész hajdani uráról, Tunyogi Mihályról kapta nevét. A matolcsi név eredetéről nincsen feljegyzés. A matolcsi részen virágzott a céhes ipar, a szőr és a gubacsapó céhek országos hírneve volt. Helytörténeti érdekesség, hogy Petőfi Sándor (1823-1849) szatmári útja során pihenőt tartott a matolcsi „Kurta”³-kocsában. Az itt szerzett élménye alapján írta Szatmáron a „Falu végén kurta kocsmá” című versét. Számos kísérlet után a két település egyesítésére 1961-ben került sor, azóta a település neve Tunyogmatolcs.⁴

Tunyogmatolcs Község Képviselőtestülete 6/2008. (II. 14.) számú rendeletet alkotott Tunyogmatolcs Községi Önkormányzat 2008. évi költségvetéséről. Többek között ezt a rendeletet hívtam segítségül a település bevételi szerkezetének bemutatásához. A település 74. 021. 000 Ft-os hiánnyal küszködik. Ennek orvoslására a Képviselőtestület felhatalmazta a polgármestert 74. 021. 000,- Ft forrás-kiegészítő hitel felvételére, illetve a hiány mértékéig hitelszerződés kötésére. Nézzük meg Tunyogmatolcs 2008. évi bevételeinek jogcím szerinti csoportosítását, pontos adatokat, számokat is közölve.

Jogcím szerint a bevételek:⁵ (ezer forintban értve)

I. Működési bevételek 122. 925

1.1. Intézményi működési bevételek 14. 194

1.2. Önkormányzatok sajátos működési bevételei 8. 663

- telekadó 53
 - vállalkozók kommunális adója 250
 - magánszemélyek kommunális adója 3. 000
 - iparüzési adó 5. 000
 - pótlékok, bírságok 200
 - talajterhelési díj 60
 - egyéb sajátos bevételek 100
- 2/1. Átengedett központi adók 100. 068
- átengedett SZJA 8%-a 8. 331
 - SZJA kiegészítés jövedelem különbség miatt 84. 934
 - Gépjárműadó 6. 800
- II. Támogatások 144. 895
- normatív hozzájárulás 129. 922
 - normatív kötött hozzájárulás 14. 973
- III. Felhalmozási és tőkejellegű bevételek 6. 300
- ingatlanok értékesítése 3. 700
 - tárgyi eszközértékesítés 200
 - önkormányzati földek bérleti díja 300
 - vadászati jog értékesítése 400
 - egyéb önkormányzati vagyron bérbeadása 1. 700
- IV. Támogatásértékű bevételek 132. 695
1. Támogatásértékű működési bevételek 109. 472
- Társadalombiztosítási Alaptól 3. 940
 - Kiegészítő támogatás egyes szociális feladathoz 93. 502
 - Elkülönített Állami Pénzalaptól 12. 030
2. Támogatásértékű felhalmozási bevételek 23. 223
- Átvétel társközségektől 16. 823
 - Sportöltöző pálya ÖTM-től 6. 400
- V. Véglegesen átvett pénzeszközök
- VI. Támogatási kölcsönök visszatérülése 400
- Lakosságtól első lakáshoz jutás 400
- VII. Hitelek 74021
- Működési célú hitel 39. 987
 - Felhalmozási célú hitel 34. 034

Végül a számokat összeadva láthatjuk, hogy az önkormányzat 2008. évi eredeti bevételei összesen: 481. 236

Az önkormányzat sajátos működési bevételei közül nézzük először a telekadót. Az adó alanya, aki az év első napján a telek tulajdonosa. Adóköteles az önkormányzat illetékességi területén lévő beépítetlen belterületi földrészlet. Az adó alapja a telek m²-ben számított területe, vagy a telek korrigált forgalmi értéke. Ettől függően az adó mértékének felső határa 200 Ft/m² vagy a korrigált forgalmi érték 3%-a.⁶ Tunyogmatolcs esetében a telekadó a legkisebb arányt képviseli az önkormányzat sajátos működési bevételei között.

Az önkormányzat kommunális jellegű adót szedhet a településen az infrastruktúra fejlesztésével, valamint a környezetvédelemmel kapcsolatos feladatainak finanszírozásához. Annak figyelembevételével, hogy ki az adó fizetésére kötelezett, beszélünk magánszemélyek kommunális adójáról, a vállalkozók kommunális adójáról és az idegenforgalmi adóról.⁷

Tunyogmatolcson nem szerepel a saját bevételek között idegenforgalmi adó. Ennek oka többek között abban rejlik, hogy a település nem használja ki azon természeti - gondolok itt a Szamos folyóra, az esetleges horgásziparadicsomra stb.- és egyéb adottságait, melyek fellendíthetnék a település idegenforgalmát. Ismét élő példát láthatunk arra, hogy addig nem lehet növelni a saját bevételeit egy településnek, ameddig kiaknázható erőforrásai, lehetőségei parlagon hevernek. Ez a probléma egyébként általánosnak mondható jelenség a környéken, a megyében. Fentebb lásd. Fülesd is ezzel a problémával küszködik a falusi turizmus kapcsán.

Magánszemélyek kommunális adója adókötelezettség terheli az építmény-, illetve a telektulajdonos magánszemélyt, továbbá azt is, aki az önkormányzat illetékességi területén nem magánszemély tulajdonában álló lakás bérleti jogával rendelkezik. Az adó évi mértékének felső határa építményenként, telkenként, illetve lakásbérleti jogonként legfeljebb 12. 000 forint.⁸ Ez az adó már lényegesen nagyobb arányt tesz ki a saját bevételek között, mint az előbb említett telekadó.

A vállalkozók kommunális adója alanya a vállalkozó. Az adó alapja a vállalkozó által az önkormányzat illetékességi területén foglalkoztatottak korrigált átlagos statisztikai állományi létszáma. Ebbe beletartoznak a személyes közreműködésre kötelezettek és a segítő családtagok is. Az adó évi mértéke legfeljebb a korrigált átlagos statisztikai állományi létszám-mint adóalap-után 2000 Ft/fő.⁹

Tunyogmatolcs saját bevételei között a legnagyobb arányban a helyi iparüzési adó van jelen. Ez nem véletlen, hiszen ez az adó az önkormányzatok legfontosabb helyi adója a bevételek szempontjából. Egyébként a helyi lakosság is ezt az adót fogadja el a legkönnyebben. Az adó alanya a vállalkozó. Adóköteles az önkormányzat illetékességi területén végzett iparüzési tevékenység. Adóköteles az önkormányzat illetékességi területén állandó vagy ideiglenes jelleggel végzett vállalkozási tevékenység. Az adóalap állandó tevékenység esetén a nettó árbevétel. Ideiglenes tevékenységnél a naptári napot veszik alapul, attól függően, hogy piaci és vásároló kiskereskedelmi tevékenységről van szó, vagy építőipari, illetve természeti erőforrás feltárásával kapcsolatos tevékenység, illetve minden olyan tevékenység, melynek során vállalkozási bevételre tesznek szert. Az adómérték állandó tevékenység esetén 2%, ideiglenes tevékenység esetén maximum 1000 Ft/nap, illetve maximum 5000 Ft/nap a fent említett elhatárolás szerint. Pótlékok, bírságok a helyi adóbevételekhez, gépjárműadó bevételekhez kapcsolódó különféle szankciókból keletkező bevételeket jelentik.¹⁰

Talajterhelési díj is szerepel Tunyogmatolcs saját bevételei között. A települési önkormányzat a talajterhelési díjból származó bevételt a talaj, valamint a felszín alatti víz mennyiségi, minőségi védelmére használja fel. Ilyen a csatornázás, a szennyvíztisztítás, a vízbázis-védelem, a tartós környezetkárosodások kármentesítése, a potenciális és a tényleges szennyező- források szennyezésének megelőző, illetve utólagos műszaki védelme. Minden olyan szennyvízkibocsátó (háztartás) aki az ingatlana előtt műszakilag rendelkezésre álló közcatornára nem köt rá, köteles talajterhelési díjat fizetni. A talajterhelési díj alapja a szolgáltatott vagy egyedi vízbeszerzés esetében a méréssel igazolt felhasznált, illetve az átalány alapján meghatározott víz mennyisége, csökkentve a locsolási célú felhasználásra figyelembe vett víz mennyiségével. Az egységes díj mértéke fokozatos bevezetéssel 120 Ft/m³. Míg 2008-ban a tényleges talajterhelési díj 90%-át, addig 2009-ben már 100%-át (360 Ft/m³) kell megfizetni.¹¹ Az átengedett központi adók között található az átengedett SZJA. A Magyar Köztársaság 2008. évi költségvetéséről szóló 2007. évi CLXIX. törvény 4. számú melléklete a következőképpen rendelkezik. „A helyi önkormányzatokat együttesen az állandó lakhely szerint az adózók által 2006. évre bevallott, az Adó- és Pénzügyi Ellenőrzési Hivatal

által településenként kimutatott személyi jövedelemadó 40%-a illeti meg... .” A továbbiakban pedig így szól: „A települési önkormányzatot megilleti a településre kimutatott személyi jövedelemadó 8%-a.”¹² Tunyogmatolcs esetében is ez a bizonyos 8% ami bevételt jelent. Csak emlékeztetőül, a SZJA 40%-a a következőképpen oszlik meg:

- lakhelyen maradó rész: 8%, ez szabadon felhasználható részt jelent, a befizető lakhelye szerint illetékes önkormányzat által
- normatívan elosztott rész: 32%.

Érdekességképpen jegyzem meg, hogy a 2008. évi költségvetési törvény a helyi önkormányzatokat megillető személyi jövedelemadó előirányzataként 571 078, 8 millió Ft-ot határozott meg. Ebből a települési önkormányzatokat megillető 8% előirányzataként 114 215, 8 millió Ft-ot határoztak meg.

A SZJA kiegészítés az egyenlőtlen önkormányzati struktúra feloldásaként tölti be szerepét. Úgy is mondhatnánk, hogy a SZJA kiegészítés kiegyenlítő mechanizmust játszik az önkormányzati rendszerben. Ez egyáltalán nem elhanyagolható feladat, melyet az is jelez, hogy Tunyogmatolcs esetében az átengedett központi adók körében ez a fajta kiegészítés foglalja el a legtetemesebb helyet.

Gépjárműadó is szerepel Tunyogmatolcs bevételei között, mint átengedett központi adó. Erről az adóról a többször módosított 1991. évi LXXXII. törvény rendelkezik. A gépjárműadó 100%-a megilleti a települési önkormányzatot. Az adótárgyak két csoportjáról beszélhetünk, melyeket eltérő elvek szerint adóztatnak:

- a belföldi forgalmi engedéllyel és rendszámmal ellátott gépjárművek, valamint
- a belföldön közlekedő, külföldön nyilvántartott gépjárművek.

Belföldi gépjárművek esetén az adó alanya főszabályként a gépjármű forgalmi engedélyének személyi lapjában az év első napján tulajdonosként feltüntetett személy. Az adó alapja 2007. január 1-jétől tehergépjármű esetében a saját tömege növelve a raksúly 50 százalékaival, személygépkocsinál a motor teljesítménye. Külföldön nyilvántartott gépjármű esetén az adó alanya a külföldi üzemben tartó. Az adó alapja személyszállító gépjárműnél a tartózkodási idő, tehergépjárműnél a jármű saját tömege és a raksúly együttesen számított tömege, valamint a belföldön megtett út hossza. Az uniós országokban nyilvántartott gépjárművek adómentesek.¹³

Tunyogmatolcs esetében a támogatások két fajtáját különböztethetjük meg. Legelőször is a normatív hozzájárulást. Nézzük meg, hogy milyen jogcímek vannak itt, illetve, hogy mit kell tudni ezekről. Mivel Tunyogmatolcs esetében 40 ilyen jogcím van, a cikknek nem és nem is lehet célja valamennyi jogcím bemutatása. Csak példálózó jelleggel mutatok be néhányat. Munkám logikájához híven, a mutatószámok, adatok közlése most sem maradt el. Tunyogmatolcs normatív hozzájárulásai 2008-ban az alábbiak szerint alakulnak:

A települési önkormányzat feladatai:

a) Település-üzemeltetési, igazgatási és sportfeladatok. Fajlagos összeg: 1 430 forint/fő, de településenként legalább 1 500 000 forint, ahol a lakosságszám nem éri el az 500 főt, ott községenként legalább 3 000 000 forint.¹⁴ Tunyogmatolcs esetében a pontos adatok: mutatószám: 2 682, fajlagos összeg: 1 430, összesen: 3 835 260¹⁵

A települési önkormányzatot lakosságszám alapján illeti meg a hozzájárulás kötelező alapfeladataihoz, illetve szolgáltatásai megszervezéséhez. Ide tartozik a település-üzemeltetési, az igazgatási és a sportfeladatok.

b) Közösségi közlekedési feladatok. Fajlagos összeg: 515 forint/fő¹⁶. Tunyogmatolcs esetében a pontos adatok: mutatószám: 2 682, fajlagos összeg: 515, összesen: 1 381 230¹⁷. A hozzájárulás a települési önkormányzatokat a közösségi közlekedéssel kapcsolatos feladataikhoz lakosságszám szerint illeti meg.

2. Lakott külterülettel kapcsolatos feladatok. Fajlagos összeg: 3 800 forint/fő¹⁸. Tunyogmatolcs esetében a pontos adatok: mutatószám: 13, fajlagos összeg: 3 800, összesen: 49 400.¹⁹ A hozzájárulás a lakott külterülettel rendelkező települési önkormányzatokat, az önkormányzat adatszolgáltatása alapján kimutatott külterületi lakosok száma alapján illeti meg.

3. Súlyos foglalkoztatási gondokkal küzdő települési önkormányzatok feladatai. Fajlagos összeg: 2 510 forint/fő²⁰ Tunyogmatolcs esetében a pontos adatok: mutatószám: 2 682, fajlagos összeg: 2 510, összesen: 6 731 820.²¹

4. Helyi közművelődési és közgyűjteményi feladatok. Fajlagos összeg: 1 135 forint/fő²² Tunyogmatolcs esetében a pontos adatok: mutatószám: 2 682, fajlagos összeg: 1 135, összesen: 3 044 070.²³ A hozzájárulás lakosságszám szerint illeti meg a települési önkormányzatot. Ezt a támogatást Tunyogmatolcs a helyi kulturális javak védelmére, a nyilvános könyvtári ellátásra használja. A támogatások jogcímei között szerepel még például a szociális étkeztetés, a házi segítségnyújtás, kedvezményes óvodai étkeztetés, tanulók iskolai tankönyve stb.

Tunyogmatolcs normatív, kötött állami hozzájárulása 2008-ban a következőképpen alakul:

- Pedagógus szakvizsga és továbbképzés
- Egyes jövedelempótló támogatások kiegészítése
- Egyes szociális feladatokat kiegészítő támogatás-ez a maga 14 727 310 számával²⁴ a legnagyobb arányt képviseli a normatív, kötött állami támogatások körében.

A jelenleg érvényes jogszabályok, rendeletek értelmezésében sok feladatot áthárított az állam az önkormányzatokra. Az önkormányzatoknak számos olyan feladata van, melyet kötelező jelleggel kell ellátniuk. Kötelező önkormányzati feladatok:

1. Oktatás: máris itt az első probléma, mely összefügg a forráshiányos működéssel. Tunyogmatolcs egyik súlyos problémája, hogy egyre több gyereket visznek el a településről a szomszédos Fehérgyarmat nevű városba tanulni. Viszont a településen maradt kevés gyerekek is fenn kell tartani az óvoda, általános iskola működését –ez a kötelező feladatjellegből következik –, az épületeket fűteni, világítani kell, az alkalmazottaknak bért kell fizetni stb. Ezen feladatokra az állam fejkvótát ad, de ha kevesebb a gyerek, kevesebb a fejkvóta összege is. Ennek kétféle következménye lehet. Az egyik, hogy a hiányt önerőből pótolja az önkormányzat, feltéve, hogy van bevétele. A másik, ha nincs bevétele, iskola összevonásokat, iskola bezárásokat visz végbe, vagy más településre szállíttatja a település gyerekeit, pedagógusokat bocsát el. Kevesebb pedagógusnak kevesebb munkabért kell fizetni. Súlyos következmény lehet, ha megszűnik az óvoda, iskola, a település leépül, megindul az elvándorlás.

Akkor mi lehet a megoldás? Meggyőzni a szülőket, hogy a település is képes megfelelő színvonalú oktatást biztosítani a gyerekeknek? Persze ehhez is pénz kell, nem is kevés, például számítógép vásárlás, tornaterem felújítás stb. Vagy hozzon létre társulást az önkormányzat? Véleményem szerint ez a valódi megoldás, ugyanis ha az önkormányzatok kistérségi társulás körében látják el az általános iskolás feladatokat, többet kapnak a megállapított fejkvótánál. Így hosszú távon is megőrizhető a működőképességük. Ezt a lépést eddig még nem tette meg Tunyogmatolcs.

2. Egészségügy: működtetni kell a háziorvosi rendelőt (felszerelésével), a védőnői szolgálatot, a házi betegápolói szolgálatot. A helyzet ugyanaz, mint az oktatásnál. Fenn kell tartani az orvosi rendelőt, az orvos szolgálati lakását stb. Esetleg új műszert kell vásárolni. Erre konkrét példa: Tunyogmatolcson 2008-ban vásároltak 1, 5 millióért életmentő készüléket a házi orvosnak. Ismét felvetődik a kérdés, mit lehet tenni, mi a megoldás? Az én meglátásom szerint, nincs szükség arra, hogy állandó orvosi szolgálat legyen a településen. Miért nem jön csak időnként az orvos? Ezzel sokat lehetne spórolni, például nem kéne fenntartani az orvos szolgálati házát. Néhány település ezt már sikerrel alkalmazza, például a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében lévő 1000 fős Magy. Tunyogmatolcs ennek a lehetőségében még nem gondolkodik.

3. Kötelező feladat még a közvilágítás, ivóvíz szolgáltatás, a szociális ellátás, a temetkezés, temető fenntartása, hivatal működtetése, katasztrófák, természeti csapások esetén tűzoltás stb.

Az önkormányzatok, így Tunyogmatolcs is állami támogatást kap havi lebontásban. A helyi önkormányzatokról szóló törvény (Ötv.) kimondja, hogy az Országgyűlés biztosítja a helyi önkormányzatok kötelező feladatainak ellátásához szükséges anyagi feltételeket.²⁵ Ez azonban Tunyogmatolcs esetében nem elegendő, a kötelező feladatok ellátására. Vagyis a település rákényszerül bizonyos lépésekre, melyek a következők:

1. A hiányt banki kölcsönrel fedezi, melynek következménye az eladósodás. A kamatokat havonta emeli a bank. A kölcsönök, hitelek szerepéről, hátrányairól lásd. a dolgozatban fentebb leírtakat.

2. Pályázatokat nyújt be, például iskola fűtésének korszerűsítése, óvodai csoportszoba bővítés, csatornázás stb. A pályázáshoz viszont 10%-os önerő kell. Ennek előteremtése újabb gondot jelent. Ha fenn akar maradni az önkormányzat, akkor ezt a 10%-ot is banki kölcsönből fedezi. Ennek egyenes következménye az újabb eladósodás. Akkor miért pályázik mégis az önkormányzat? A válasz egyértelmű: ha nem nyújt be pályázatot, a település leépül, elszegényedik, a lakosság elvándorol.

Ez még nem minden. Az önkormányzatok, Tunyogmatolcs is, több pályázatot is bead egyszerre. Ez még tovább súlyosbítja a helyzetet: megindul az átcsoportosítás (ha van mit), a béreket, segélyeket nem tudják kifizetni. Ez, pedig konfliktushelyzethez vezet, ami az önkormányzat képviselőtestületének létét, tekintélyét sodorja veszélybe.

Visszatérő probléma az állandóan emelkedő energia (villany, gáz)- és élelmiszerárak. Ezek túlterhelik az önkormányzatokat, forráshiányhoz vezetnek. A probléma, hogy eddig a növekvő árakkal arányosan nem emelték az állami támogatásokat. Ezért drágább lett a közvilágítás, a közétkeztetés (napközi, óvoda) és minden, amit érintenek az áremelések.

Az áremelések általában évente többször következnek be, vagyis nem lehet őket előre megtervezni, sokként érik az önkormányzatokat.

Az Ötv. kimondja, hogy az Országgyűlés biztosítja az önkormányzatoknak a kötelező feladataik ellátásához szükséges anyagi feltételeket. Akkor kértem én, miért nem emelkednek a növekvő árakkal arányosan az állami támogatások? Bár ez lehet, hogy olyan kérdés, melyet nem lehet pusztán logikával, a törvények útján megmagyarázni. Úgy gondolom, a válasz a politika zűrzavaros útvesztőjében keresendő, aminek megválaszolására e dolgozat terjedelméből kifolyólag sem teszek kísérletet.

Egy kis pénzügyi vonatkozásként említem meg például a helyi általános iskola fűtésének problémáját. A költségvetést évente egyszer állapítják meg, de többször emelkedik egy évben a gázenergia. Ez nyilván megint nehézségeket jelent.

1. Forráshiányhoz vezet, ha a településen volt valamilyen vállalkozás (bolt, kocsmá, fodrász stb.), amely iparűzési adót fizetett, de a nehezedő gazdasági helyzet miatt beszüntette működését. A kieső iparűzési adó, kieső bevételt jelent az önkormányzatnak.

Ha a településen nagy cég működött, de annak megszűnt az adókedvezménye (amit 10 évre kapnak általában Magyarországon) elköltözik, megszűnik a működése. Elbocsátások következnek be, melyek tovább növelik a segélykérők számát és a munkanélküliség is növekszik. A nagy cégek ezért változtatják telephelyeiket, mennek Kelet felé.

Mi lehet e problémák megoldása? Meg kell változtatni a gazdasági helyzetet? Ez viszont több év munkája és a siker nem mindig garantált. Vagy meg kell tartani a cégek adókedvezményét, ami hosszú távon a siker záloga lehet, véleményem szerint.

2. Melléküzemágak²⁶ megszűnése: a termelőszövetkezetek idején épült élelmiszer-feldolgozó üzemek (konzervüzem, savanyítók, hűtőházak) sorra bezártak. Ezek sem fizetnek tovább adót, vagyis ismét bevételről esik el a település. Visszatérő probléma a munkanélküliek számának növekedése.

Az önkormányzatok pénzgazdálkodásának folyamatos, szigorú ellenőrzése hiányzik, vagy csak akkor van jelen, amikor működésveszélyes állapot merül fel. Ez forráshiányt idézhet elő. De hogyan? A kérdés megválaszolása előtt nézzünk egy kis visszatekintést. A rendszerváltás előtt a községi tanácsok is megkapták az állami támogatást. Minden hónapban (havi lebontásban) fillérre el kellett számolniuk a kapott pénzzel, azt csak arra költhették, ami az adott hónapban esedékes volt. Ha a tanács nem tett eleget ennek a követelménynek, a pénzügyi előadó fegyelmileg felelt. A rendszerváltás után nagy lett az önállóság. Működni kezdtek a helyileg, demokratikusan választott képviselő-testületek. Sajnos, az esetek többségében nem hozzáértő emberek döntenek pénzügyekben is. Ennek következményei az alábbiak lehetnek:

1. Túlköltekezés: például Tunyogmatolcs esetében virágosítás, parkosítás. De ide sorolható még a rangos középületek, uszoda építése is stb. Vagyis számtalan olyan dolog, amire az adott településen nincs is szükség. A légyapírhatás jelenség itt is megjelenik, ugyanis az önkormányzatok nem arra költik a pénzüket, mint amire valójába kellene.

2. A nagyobb népszerűség érdekében a képviselő-testületek nem gondoskodnak a saját bevételekről. Így például nem emelnek helyi adót (kommunális adót, iparűzési adót stb.) vagy még rosszabb, ha átvállalják ezeket a terheket a helyi lakosoktól (például a szemétszállítást, a kommunális adót).

Véleményem szerint ez a jelenség hasonlít a politikai konjunktúra-ciklus modellhez. Ennek lényege, a választások előtti költsékezés, utána, pedig az ígéretek be nem tartása. A pártokhoz hasonlóan a képviselő-testületi tagok is arra törekednek, hogy minél több szavazatot gyűjtsenek. Ez az elsődleges érdekük, nem pedig a társadalmi hatékonyság növelése.

Összefoglalásként elmondhatjuk, hogy a települések önkormányzatának, polgármesterének, jegyzőjének óriási a felelőssége. A helyi lakosokkal beszélgetve kiderült, egyre többen vallják azt, hogy nagyon fontos a helyi adottságok ismeretében elővenni a „józan paraszt ész”, a lakosság támogatásával, bevonásával folytatni a pénzgazdálkodást. Nem pillanatnyi, személyi érdekek miatt, hanem a település jövője, fennmaradása érdekében kell dönteni, gazdálkodni.

A jegyző működésével kapcsolatban jegyzem meg, hogy véleményem szerint az is enyhítene a település forráshiányos helyzetén, ha sok más településhez hasonlóan Tunyogmatolcs is áttérne a körjegyzőség módszerére. Füleld például sikerrel alkalmazza ezt a módszert, és így jelentős költségtől kíméli meg magát.

Végül nézzük meg a falusi turizmust, mint– véleményem szerint- a legjobb megoldást a forráshiány kiküszöbölésére, az olyan nagyon fontos bevételek növelésére.

Tunyogmatolcs a Holt Szamos partján fekvő, eddig még kihasználatlan horgászparadicsom (185 hektár), víztározó is egyben. Fehérgyarmat járáshoz tartozik, 2678 lakosa van, önálló önkormányzattal rendelkező, jelentős település a Fehérgyarmat- Mátészalka vonalon. Lakói jelenleg is mezőgazdaságból élnek. Jelentős az elvándorlás, nincs munkalehetőség, nagy a munkanélküliség, sok a nyugdíjas, főleg leszázalékolt nyugdíjas. A lélekszám folyamatosan csökken. Éppen emiatt is az önkormányzat minden követ megmozgat a település fennmaradása, fejlődése érdekében.

Mivel nagy Tunyogmatolcson az átmenő forgalom, ezért szállodát, éttermet nyitottak (Székely Fogadó). A falusi turizmust próbálják fejleszteni azzal, hogy a település minden év augusztus 20-án megrendezi a „Szamosparti Találkozót”, melynek keretében tájjellegű ételek, helyi jellegzetességek kerülnek bemutatásra. Tunyogmatolcs bevételi szerkezetét elnézve persze ez még nem elegendő. A valódi megoldás a falusi turizmus intenzívebb fejlesztése lenne. Példának okáért, a település természeti adottságait kihasználva, a horgászparadicsom létrehozása véleményem szerint a legésszerűbb és hosszú távon a legjobb alternatíva lehet.

Tunyogmatolcs településen cigány kisebbségi önkormányzat is működik. Éppen ezért fontosnak tartom, hogy a kisebbségi önkormányzat bevételi szerkezetét is megvizsgáljam. Ennek keretében kiemelem a legfontosabb elméleti alapvetéseket, majd konkrét adatokat is közlök a jobb megértés érdekében.

A helyi kisebbségi önkormányzat a nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól szóló törvény, a kisebbségi önkormányzatok költségvetésének, gazdálkodásának, vagyionjuttatásának egyes kérdéseiről szóló kormányrendelet, valamint az államháztartási törvény és a végrehajtására kiadott kormányrendeletekben meghatározott feltételek mellett gazdálkodik. A pénzügyi-gazdasági feladatok ellátásával összefüggésben a helyi önkormányzat és a helyi kisebbségi önkormányzat megállapodást köt. A megállapodás tartalma: együttműködésre vonatkozó szabályok és eljárási rend, munkamegosztás és a felelősség rendszere. A megállapodás célja, hogy biztosítsa a hatékony együttműködést, illetve valamennyi tevékenység során a jogszabályi előírások betartását.²⁷

A helyi önkormányzat költségvetési rendelete tartalmazza a helyi kisebbségi önkormányzat képviselő-testületének költségvetési határozata alapján -elkülönítetten- a helyi kisebbségi önkormányzat költségvetési előirányzatait. Ez Tunyogmatolcs esetében sincs másképp.

A költségvetés végrehajtásának alapja a helyi kisebbségi önkormányzat által jóváhagyott költségvetés. Ennél az önkormányzatnál is a bevételi előirányzatok beszedésére tett első intézkedés a bevételek előírása, kivetése. A költségvetés végrehajtása a pénzgazdálkodás általános szabályai szerint történik. A pénzgazdálkodás folyamatában a jogok gyakorlását és a kötelezettségek teljesítését tartalmazó feladatok a következő meghatározott sorrendben követik egymást:

- kötelezettségvállalás,
- kötelezettségvállalás ellenjegyzése,
- a kötelezettségvállalásban megjelölt feladat teljesítése,
- érvényesítés,
- utalványozás,
- az utalványozás ellenjegyzése,
- a pénzügyi teljesítés.

Felhasznált irodalom

- Kónya László: A helyi önkormányzatok és pénzügyeik, A helyi adó, a gépjárműadó, az önkormányzati illetékrendszer, Szerkesztette: Kusztosné Nyitrai Edit, Budapest, Municipium Magyarország Alapítvány, 2003, 350. p.
- Farkas Sándorné: A helyi önkormányzatok és pénzügyeik, A helyi kisebbségi önkormányzat gazdálkodása, Szerkesztette: Kusztosné Nyitrai Edit, Budapest, Municipium Magyarország Alapítvány, 2003, 449. p.
- Földes Gábor: Pénzügyi jog II, Vagyonadók és önkormányzati adóbevételek, Szerkesztette: Simon István, Budapest, Osiris, 2007, 336- 338. p.
- Költségvetési tájékoztató, Budapest, 2008. 81. p.
- Múltba veszett hagyomány, Adatok Tunyog és Matolcs néprajzához, Szerkesztette: Jakó Ernő, Tunyogmatolcs, Művelődési Ház és Községi Könyvtár, 2007. 7. p
- http://www.ingatlanmagazin.com/3208/Hogyan_valtozik_az_epitmenyado_es_a_telekado_szamitasa_jovore
- http://www.kem_hvk.hu/hasznos/N_helyiado1.htm
- http://www.edeleny.hu/eugyintezes/talajterhelesi_dij.htm
- www.tunyogmatolcs.hu/tunyogmatolcs/telepulesunk_bemutatkozik/

Jogforrások

- A helyi önkormányzatokról szóló 1990. LXV. törvény
- A Magyar Köztársaság 2008. évi költségvetéséről szóló 2007. évi CLXIX. törvény
- Tunyogmatolcs Község Képviselőtestülete 6/2008. (II. 14.) számú rendelete Tunyogmatolcs Községi Önkormányzat 2008. évi költségvetéséről
- Tunyogmatolcs Község Képviselőtestülete 6/2008. (II. 14.) számú rendelete Tunyogmatolcs Községi Önkormányzat 2008. évi költségvetéséről, 2. számú melléklet

-
- ¹ A szerző a Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Karának ötödéves joghallgatója
- ² www.tunyogmatolcs.hu/tunyogmatolcs/telepulesunk_bemutatkozik/
- ³ „Kurta” az elnevezés, mivel a kocsma Szt. Mihály napjától Szt. György napjáig üzemelt csak
- ⁴ Múltba veszett hagyomány, Adatok Tunyog és Matolcs néprajzához, Szerkesztette: Jakó Ernő, Tunyogmatolcs, Művelődési Ház és Községi Könyvtár, 2007. 7.p.
- ⁵ Tunyogmatolcs Község Képviselőtestülete 6/2008. (II. 14.) számú rendelete Tunyogmatolcs Községi Önkormányzat 2008. évi költségvetéséről
- ⁶ Földes Gábor: Pénzügyi jog II, Vagyonadók és önkormányzati adóbevételek, Szerkesztette: Simon István, Budapest, Osiris, 2007, 330. p.
- ⁷ http://www.kem_hvk.hu/hasznos/N_helyiadi1.htm
- ⁸ Földes Gábor: Pénzügyi jog II, Vagyonadók és önkormányzati adóbevételek, Szerkesztette: Simon István, Budapest, Osiris, 2007, 331. p.
- ⁹ Kónya László: A helyi önkormányzatok és pénzügyeik, A helyi adó, a gépjárműadó, az önkormányzati illetékrendszer, Szerkesztette: Kusztosné Nyitrai Edit, Budapest, Municipium Magyarország Alapítvány, 2003, 350. p.
- ¹⁰ Költségvetési tájékoztató, Budapest, 2008. 81. p.
- ¹¹ http://www.edeleny.hu/eugyintezes/talajterhelesi_dij.htm
- ¹² A Magyar Köztársaság 2008. évi költségvetéséről szóló 2007. évi CLXIX. tv.
- ¹³ Földes Gábor: Pénzügyi jog II, Vagyonadók és önkormányzati adóbevételek, Szerkesztette: Simon István, Budapest, Osiris, 2007, 336-338. p.
- ¹⁴ A Magyar Köztársaság 2008. évi költségvetéséről szóló 2007. évi CLXIX. tv.
- ¹⁵ Tunyogmatolcs Község Képviselőtestülete 6/2008. (II. 14.) számú rendelete Tunyogmatolcs Községi Önkormányzat 2008. évi költségvetéséről, 2. számú melléklet
- ¹⁶ A Magyar Köztársaság 2008. évi költségvetéséről szóló 2007. évi CLXIX. tv.
- ¹⁷ Tunyogmatolcs Község Képviselőtestülete 6/2008. (II. 14.) számú rendelete Tunyogmatolcs Községi Önkormányzat 2008. évi költségvetéséről, 2. számú melléklet
- ¹⁸ A Magyar Köztársaság 2008. évi költségvetéséről szóló 2007. évi CLXIX. tv.
- ¹⁹ Tunyogmatolcs Község Képviselőtestülete 6/2008. (II. 14.) számú rendelete Tunyogmatolcs Községi Önkormányzat 2008. évi költségvetéséről, 2. számú melléklet
- ²⁰ A Magyar Köztársaság 2008. évi költségvetéséről szóló 2007. évi CLXIX. tv.
- ²¹ Tunyogmatolcs Község Képviselőtestülete 6/2008. (II. 14.) számú rendelete Tunyogmatolcs Községi Önkormányzat 2008. évi költségvetéséről, 2. számú melléklet
- ²² A Magyar Köztársaság 2008. évi költségvetéséről szóló 2007. évi CLXIX. tv.
- ²³ Tunyogmatolcs Község Képviselőtestülete 6/2008. (II. 14.) számú rendelete Tunyogmatolcs Községi Önkormányzat 2008. évi költségvetéséről, 2. számú melléklet
- ²⁴ Tunyogmatolcs Község Képviselőtestülete 6/2008. (II. 14.) számú rendelete Tunyogmatolcs Községi Önkormányzat 2008. évi költségvetéséről, 2. számú melléklet
- ²⁵ A helyi önkormányzatokról szóló 1990. LXV. törvény
- ²⁶ Melléküzemágak: a termelőszövetkezetek idején Tunyogmatolcs fő profilja a mezőgazdaság volt, de azért, hogy minél többen jussanak munkához, ún. melléküzemágakat hoztak létre a településen, így például cipő felsőrészkészítő üzem, kovácsműhely, varroda, építőbrigád melléképületek, istállók építésére. Ezek közül ma már egy sem működik.
- ²⁷ Farkas Sándorné: A helyi önkormányzatok és pénzügyeik, A helyi kisebbségi önkormányzat gazdálkodása, Szerkesztette: Kusztosné Nyitrai Edit, Budapest, Municipium Magyarország Alapítvány, 2003, 449. p.